

Niels Chr. Nissen.

Ved Johan Ottosen.

Mellem de Mænd, som først rejste sig til Kampen for Modersmaalet i Sønderjylland, var N. C. Nissen. Hans Navn er nu ikke meget kendt. Kun ganske kort Tid havde han deltaget i Kampen, da han døde i Januar 1839. Forholdene havde føjet det saaledes, at han ikke kom til at træde frem med sit Navn i det halvandet Aars Tid, da han var P. C. Kochs fortroligste Ven og Medhjælper. Kun faa andre end de, som har gransket Sprogkampens Begyndelse i dens Enkeltheder, havde vistnok nogen Forestilling om hans Deltagelse, før A. D. Jørgensen i sine „Fyrretyve Fortællinger“ opfriskede Mindet om ham.

I Flors efterladte Brevsamling findes en Række Breve fra ham, som her meddeles med enkelte uvæsenlige Udeladelser. Nissen har deri tegnet sig selv uforbeholdent, som han var. Han har skrevet disse Breve uden nogen som helst Tanke om, at de senere kunde blive fremdragne. Men netop derfor er det Billede af hans Personlighed, som træder os imøde fra disse Blade, blevet saa frisk og frit.

Den Mand, som vi lærer at kende af Brevene, var en jævn, om end vel oplyst ung Haandværker. Han var Bogbindersvend, paa den Tid henad 30 Aar gammel, og forestod sin Faders Værksted i Haderslev. Det var Læs-

ningen af Chr. Paulsens første Skrifter, som vakte hans Følelse for, at ogsaa han havde en Pligt at opfylde imod sit Fædreland. Han traadte i Brevveksling med Paulsen, og han vakte hos sin jævnaldrende Ven Koch samme Følelse for det tilsidesatte Modersmaal, som han selv nærede. I Sommeren 1837 lærte han Flor at kende. Nissen havde anonymt faaet et Stykke optaget i „Itzehoer Wochenblatt“ om det danske Sprog i Sønderjylland; saa snart Flor i Kiel havde læst dette Stykke, satte han sig paa sin lille norske Skimmel og red de mange Mil til Haderslev for om muligt at finde Forfatteren. Allerede den Gang havde Nissen og Koch den Plan at prøve at faa et dansk Blad i Gang. Flor syntes ikke rigtig herom, da han frygtede, at det vilde blive umuligt at faa Tilladelse hertil, og søgte at faa det tyske „Lynas“ Udgiver Seneberg til at gøre „Lyna“ dansk. Seneberg gik ind herpaa; men snart efter gik han fra sit Ord, idet hans tyske Velyndere truede ham dertil. Koch og Nissen, som hele Tiden havde holdt fast ved deres Plan, var nu de eneste Mænd i Haderslev, til hvis danske Sind Flor turde sætte nogen Lid. Lidt efter lidt blev der større Fortrolighed og Tillid mellem Flor paa den ene Side og Koch og Nissen paa den anden.

De Breve, som meddeles her, har ikke tidligere været trykte. Dette er derimod Tilfældet med det Par Vers af Kochs Mindedigt og med det Mindeord af Chr. Paulsen, som her er vedføjede til Slutning. Men da „Dannevirke“ for 1839, hvori disse Ting findes, nu er vanskelig tilgængeligt, har jeg troet, at de ikke burde savnes her.

Johan Ottosen.

Nissen til Flor.

8. Oktober 1837 sammen med Koch.

Højtærede Hr. Professor!

De vil af Ovenstaaende have set, den ringe Nytte vores gode Koch høstede af sin Slesvigske Reise¹). Men da vi nu engang er et Par stivsindede Krabater, saa har Reisens maadelige Udfald langt fra ikke kunnet svække vores Mod, men endmere overtydet os om, at kun Udholdenhed og utrættelig Virksomhed kan føre til det ønskede Maal. Det er da i denne Overbevisning at jeg i Forening med min Ven Koch anmoder Dem tilligemed Hr. Professor Paulsen om, at virkeliggjøre den i Deres sidste Skrivelse gjorte Plan, at oprette et Selskab, som kunde virke med Kraft og Eftertryk for vores gode Sag. Da Trykkefrihedens-Selskab ifølge sin Bestemmelse ingenlunde kan indskrænke sin Virksomhed til det Slesvigske alene, saa kan dets Bestræbelser langtfra heller ikke, selv med store Opofrelser i saa Henseende, stifte den tilsigtede Nytte.

Et Selskab for Nationalitetens Fremme i det Slesvigske vil derimod udeelt kun anvende sine Midler og sin hele Virken til Opnaaelsen af sit Formaal, og maae i høi Grad interessere enhver Skandinav, hvis Hjærte føler varmt for sit ældgamle Fødelands Ære. Her i Omegnen troer jeg ogsaa at Planen vilde finde stor Deeltagelse, og maaskee endmere i Kongeriget Danmark. Deres høie Patriotisme, høitærede Hr. Professor, er os Borgen for, at baade De og Hr. Professor Paulsen vil tage vores Proposition eller rigtigere, Deres egen i nærmere Overveielse, Deres rene

¹) Koch havde været i Slesvig for at virke for sin Ansøgning om Tilladelse til at udgive et dansk Blad.

Sindelag, at De ikke som desværre mangen høitbegavet Mand, vil skamme Dem ved at virke i Forening [med Mænd, som Tilfældet eller en evig Styrelse, anviiste en Virksomhed i Staten, der er forskjellig fra Deres.

Planens nærmere Arrangement overlader vi tillidsfuldt til Dem. Det er nødvendig, at Mænd, hvis Navn har Vægt, stiller sig i Spidsen og udstæder Indbydelsen; vi kjender ingen i hele Landet, som bedre egner sig til saadant Hverv, end De og Hr. Professor Paulsen.

Det er næsten Vished, at Tyrannerne i Slesvig vil nægte Selskabet Udgivelsen af et Blad, jeg har derfor tænkt paa anden Udvei. En Mand, hvis Navn er mig ubekjendt, har i denne Tid erholdt Privilegium at anlægge en Boghandel i Kolding, det vilde da maaskee være muligt at vinde ham for Sagen, han kunde da endvidere anholde om Tilladelse til at anlægge et Trykkerie idetmindste for Bladet, og denne Bevilling skal, eftersom jeg har hørt, ikke være svær at bekomme.

Indbydelsen maatte snarest mueligt udgaae, vort stakkels Fødeland trænger til hurtig Hjælp. At K. og jeg vil virke i vores Egn af alle Kræfter behøver jeg ikke at forsikre, og ligeledes troer jeg med Føje at kunne vente, at de fleste Danske Blade vilde naar vores Blad kom i Gang optage de vigtigste af dets Afhandlinger og vores Ideer saaledes naae en temmelig stor Udbredelse.

Med sand Høiagtelse

Deres hengivne

Niels Chr. Nissen.

Haderslev, d. 29. Oktober 1837.

Høistærede Hr. Professor!

Deres meget ærede Breve fra 9de, 11te og 20de d. M. ere rigtig arriverede, og som Alt der vedrører vor hellige Sag i høieste Grad fængsler vor Interesse, saa kan jo ikke andet end ethvert Ord fra Dem, som ogsaa vi anseer for Sagens varmeste Ven og mest ivrige Forfægter, foraarsage os den reneste Glæde.

Det glæder mig inderlig, at De anseer vor Sag virkelig for „hellig“. Ogsaa min Ven Koch og jeg have fra første Øieblik betragtet denne for alt for vigtig, at vi ene af egen Kløgt skulde handle, og derfor anbefalet den til Guds Varetægt, bedende at han vilde sende Frelse for de mange Tusinder, der truedes med aandelig Død, og atter vække en livlig og friere Nationalaand i vort dybt faldne Fædreneland.

De fordrer Oprigtighed og Aabenhjertighed, Hr. Professor. Med Glæde opfylder jeg Deres Ønske, og idet jeg hermed overgiver Dem min politiske Troesbekjendelse, som ogsaa vor Koch, uden at ændre en Tøddel derved, vedkjender sig, tilfredsstiller jeg tillige en længe følt Trang, denne nemlig, at give Dem, høistærede Hr. Professor, et kort men klart Overblik over vores Anskuelser i saa Henseende, for at De nøiagtigen kunde vide, med hvem De havde at bestille.

1) Vi erkjender Svensken, Norsken og Dansken for Brødre, og Skandinavien for vort fælles Fædreland; det store Fædrelands Grænser ere mod Syd Eideren, mod Nord Ishavet, mod Øst den bothniske Havbugt og mod Vest: Vesterhavets Bølger.

2) Vi erkjender Slesvig eller Sønderjylland som en

Følge deraf for et ægte dansk Land, og anseer Forbindelsen med Holsteen som den største Ulykke, der er overgaaet vort Fædreland.

3) Vi maa, støttende os paa det foregaaende, ansee en fuldkommen Skilsmisse fra Holsteen, for Sønderjyllands største Lykke, og det første Skridt til saadant, som dets Friheds og Selvstændigheds Morgendæmring.

4) Vi forkaster de gamle Pergamenter og Skrivter, som den saakaldte Constitutio Valdemariana, Christian den Førstes Privilegier etc. etc., der skulde sikre en evig Forbindelse imellem Slesvig og Holsteen, fordi de ere affattede uden Folkets Samtykke efter Fyrsternes og de Stores Godtbefindende, og Folket betragtet som et Gods man efter egen Tykke kunde forhandle, som man vilde. Vi giver ligeledes med største Glæde Afkald paa al Krav til Gjenoprettelsen af de saa ofte omtalte Slesvig-Holsteenske Landdage, idet vi bede Gud, at han i Naade vil bevare os for slig en Forfatning, hvor tyske Prælater og Riddere ubarmhjertig svingede deres frygtelige Svøbe over det forhaanede og ringeagtete Folk.

5) Vi ønske Intet hjerteligere end den nøiagtigste Forbindelse med vort gamle Moderland, og frie Institutioner, ikke dannede efter gamle Papirer og ikke affattede saaledes, at de begunstiger den ene Stand paa den andens Bekostning. Den ægte sande Folkefrihed bør være hjemme paa de danske Slætter, den Frihed, hvis Indretninger sigter til at oplive Nationalaanden og som betragter selv den ringeste Mand som Fædrelandets fribaarne Borger, hvis Ord bør høres og paaskjønnes med samme Opmærksomhed, som sin fornemmere Broders. Det er i Korthed, høistærede Hr. Professor, vores politiske Anskuelser, og De vil finde,

at vi stedse vil handle consequent og denne vor givne Erklæring tro, hvor Lovene blot nogenlunde tillader det.

At Hr. Professor Paulsen under sit Ophold i Kjøbenhavn havde Leilighed til at tale med Prins Christian, anseer jeg som et vigtig Skridt til vor gode Sags Fremme. Thi i to forskjellige Retninger troer jeg, at vi maa udbrede vor Virksomhed; nemlig dels søge at fremkalde Stemmer af Folkets Midte, som med Iver og Varme paatale vores krænkede Rettigheder, dels ved enhver Leilighed gjøre Regenten og andre Mænd, som have Indflydelse, opmærksom paa saadanne Stemmer, og overbevise dem om, at det ikke var Folkets Mening der hidtil udtalte sig i Blade, der vilde indbilde sig at være Folkets Organ, men kuns enkelte forskruede Hoveder, der lode deres væmmelige Skræppen lyde.

Maaske var det Dem muligt, Hr. Professor, i Kjøbenhavn paa een eller anden Maade at erfare, om vor Kochs Ansøgning er indleveret til Kancelliet, for at han, naar det endnu ikke er skeet, straks kan henvende sig directe til samme. Tiden svinder hurtig, og Omstændighederne trænger paa, at virke af al Magt.

Hr. Professor Paulsens: Slesvig og Danmark, kan vel ventes uddeelt til efter Nytaar; jeg venter meget af samme, især naar Selskabet ¹⁾ vilde lade endeel gratis fordeele i det Slesvigske. Jeg havde isinde at ville have skreven til Hr. Pastor Gad desangaaende, men maaske De nu vil besørge det. I al Fald tror jeg det vilde være hensigtsmæssigere at uddele de omtalte Skriver, end de af Repræsentanterne til Fordeling antagne i Bibliothek for Ungdommen.

¹⁾ Trykkefrihedsselskabet.

Til Slutning vil jeg bede Dem, Hr. Professor, ikke at skrive Sørensen ¹⁾ til, førend De har erholdt nærmere Efterretning fra os. Vi har endnu ikke aabenbaret ham alt. Han skal nok blive god, men han skal først hjælpes paa den eneste rette Vej.

Med sand Høiagtelse
Deres hengivne N. Chr. Nissen.

Haderslev, d. 7. Januar 1838.

Høistærede Hr. Professor!

Min hjertelige Lykønskning til det nye Aar! Maatte alle Deres Ønsker vorde til Virkelighed, og maatte Deres utrættelige Stræben for vores hellige Sag krones med Held og Lykke!!!

De vil, Hr. Professor, om føie Tid vistnok erholde Brev fra Sørensen, han er smækvred og vil som han har sagt mig skrive Dem til, hvor han da formodentlig vil give sin Harme Luft. Men da det nu ingenlunde kan være hverken Koch eller mig ligegyldigt, at vorde fremstillet som svigagtige, lumske Mennesker for Folkets Øine, allermindst for saadanne Mænds som Deres Velbyrdigheds og Professor Paulsen, hvis Agtelse vi skatte saare høit, saa troer jeg det ikke overflødig ved et Par Ord at skildre vores Fremfærd imod ham.

Det er Dem, Høistærede Hr. Professor, bekjendt, at min Ven K. og jeg i Betragtning af Sagens Vigtighed havde besluttet i Henseende til Ansøgningen ²⁾ at observere

¹⁾ Sørensen var Typograf, ansat hos Bogtrykker Seneberg, der udgav det tyske Ugeskrift „Lyna“. Da Sørensen var Agent for Trykkefrihedsselskabet, havde Flor oprindelig haabet i ham at finde en Medarbejder for den danske Sag.

²⁾ Ansøgningen om et dansk Blads Oprettelse.

den dybeste Taushed. Denne burde paa ingen Maade brydes, langt fra heller ikke for Sørensen, som fra Begyndelsen af havde vist en meget tydelig Antipathi mod Koch eller rigtigere mod hans Redaction. Vi maa derfor befrygte, at Sørensen, naar han fik Nys om vores Forehavende, af Grunde der efter hans Anskuelse og Bedømmelse af Sagen kunde være meget gyldige, kunde lægge Hindringer i Veien. Det var ikke heel sandsynligt, da Sørensen iøvrigt er en vakker oprigtig Mand, men det var mueligt. Derfor taage vi, indtil for kort Tid, omtrent for 14 Dage siden. Nu vilde vi tage Bladet fra Munden og opdage ham Alt, lidt efter lidt, men da han viste sig som rædsom vred især mod Koch, og yttrede at han kunde, naar han var slet nok dertil, fordærve hele Sagen (hvortil jeg iøvrigt anseer ham for svag) saa maa vi atter tie, indtil vi ere lykkelig nok, at have Bevillingen i Hænderne.

Fra Koch har Deres Velbyrdighed erholdt Brev og han har saa deri vel meddelt Dem alt, hvad der hidtil er forefalden; jeg kan altsaa tie derom, og blot bede Dem, som hidtil at bevare os Deres Agtelse. Vi skal, som troe og ærlige Dannemænd hvor der gives Leilighed kæmpe for vores hellige Sag, og naar først Banneret udfoldes, da skal Kjæmperne nok komme skareviis. Til Hr. Professor Paulsen har jeg skreven om at erholde endeel af sit Skrift over det danske Sprog i Slesvig til Fordeling. Over selve Fordeelingen har jeg udfærdiget en lille Liste, som naar det forlanges, skal vorde Dem tilsendt; Gud give snart god Efterretning fra Kjøbenhavn. Mange Hilsner fra Koch

Med Høiagtelse

ærbødigst

N. Chr. Nissen.

Haderslev, den 1. April 1838.

Høistærede Hr. Professor!

Triumf! Det første betydelige Slag mod vores mægtige og talrige Modstandere er seierrig vundet. Allerede er Betingelsen for Commissionen indsendt, og om nogle Dage har vi det med Guds Hjælp sort paa hvidt her, at Sønderjyderne erholder et dansk Ugeblad.

Dannevirket skal rejse sig, en urokkelig Støtte for hver ærlig Nordboe, en Skræk for Tydskerne!!! —

Om det er mueligt, skulde Dannevirket allerede begynde sin Virksomhed i Juni Maaned, da Stænderne ere samlede i Slesvig. Ved saadanne Leiligheder er der noget at plukke i; ikke ustraffet skal de behandle os som sidste Gang. Et Prøveblad vil efter nærmere at have hørt Dr. Velbyrdigheds og Hr. Professor Paulsens Mening følge med Subscriptionsplanen. Det er bedst at Folk seer, hvad de kan vente for deres Penge. Mange Tak for den os tilsendte Petition ¹⁾, den gjør et forbausende Indtryk paa alle, og har allerede beseiret en af vore mest haardnakkede Modstandere, der formodentlig som saa mange Andre var bleven forført ved tydske og tydsksindede Blades famose Skraal. Det er utroligt, hvad denne Gift skader; det er godt vi nu have Modgift i Hænderne. / Af alle vores talrige Modstandere, forekommer der mig ingen mere farlige, end de saakaldte slesvig-holsteenske Liberale, der misbruge Frihedens ædle Navn for at bedaare de Svage og fremme deres forræderske Planer. O! at det var mig givet for mine kjære Landsmænd ret tydeligt og klart at kunne skildre disse farlige Menneskers Rænker, som jeg saa temmelig klart gjennemskuer; de vilde forbande mangan en, de nu velsigner.

¹⁾ om dansk Rets- og Embedssprog; se Noten S. 32.

Aviserne fortæller meget om en forestaaende Sammenkomst af slesvigske og holsteenske Deputerede i Ekernførde; selv Hertugen af Augustenborg, den saakaldte Slesvig-Holsteenernes Yndling og en Prinds af Noer ville jo, hedder det, overvære Forhandlingerne. Hvad mon disse Fyrer vil klække ud? Denne Hertug troer jeg ikke godt, han er en ægte slesvig-holsteensk Liberal; *) han hesser Bøndene paa Klapjagt, og strider drøit for Hertugdømmernes saakaldte Rettigheder, det vil efter min simple Forstand sige: han vil hjælpe det slesvig-holsteenske Parti til at styrte den danske Kongemagt, for at reise et geistligt og adeligt Aristokratie, der ugenert kunde tumle med Konge og Folk, heelt skille Sønderjylland fra Danmark og saaledes fra hele Norden, og tilsidst kunde han jo som velfortjent Løn af Prælater og Ridderskab blive valgt til —

Det er jo mueligt, at Alt dette kuns er mit eget Fantasibillede; jeg vilde nok ønske det. Det være imidlertid

*) Denne Ytring er højst interessant for Partistillingen i Aaret 1838. Som bekendt var oprindelig de Slesvigere, som først og fremmest ønskede en fri Forfatning, næsten alle af den Mening, at dette kun lod sig gøre gennem en nøje Tilslutning til Holsten. Med andre Ord: i Trediverne var de fleste slesvigske Liberale mere eller mindre Slesvigholstenere; derimod var ingenlunde alle Slesvigholstenere liberale. Navnlig var Hertugen alt andet end liberal. Men Nissen har ikke haft Øje for de forskellige politiske Synsmaader indenfor Slesvigholstenernes Kreds og slaar dem alle i Hartkorn under Fællesnavnet „Slesvigholstenske Liberale“. De Slesvigholstenere, han havde nærmest paa Livet, hørte netop til den liberale Fløj. Mellem dem var — P. Hjort-Lorenzen, som i sin første Periode kun havde faaet Øjet op for Forfatningsfrihedens Værd. Først da den nationale Vækkelse fik et fyldigt Udtryk gennem Dannevirke, og da Hertugens stigende Indflydelse gjorde det umuligt for virkelig frisindede Mænd at følge Slesvigholstenerne mere, aabnedes hans Blik for Nationalitetens Betydning.

som det vilde, saa skal baade Hertugen og sine Tilhængere i Sønderjylland finde Mænd, der usmittet af Germanismens slemme Gift, have bevaret Nordisk Aand, der skal besjæle os, som den en Gang besjælede Fædrene til Stordaad.

De have, høistærede Hr. Professor, faaet Subskriptionsplanen fra Sørensen. Planen er rigtignok en sand Usselhed. S. er virkelig for mig en sand Gaade; Forræder er han ikke, det er vist; men jeg troer han er en Kujon og maaske dertil en Nar, der som saa mange andre er bleven forrykt i Hovedet af bar Liberalisme. Derfor har han saa meget imod den gratis Fordeling af Paulsens Skrift, derfor er han bange for Koch og sit ¹⁾ Blad, derfor kommer han kort sagt aldrig til at virke. Han feiler den ægte nordiske Aand; derfor vil han ikke hjælpe at hæve Danskheden blot for Danskhedens Skyld, men snarere blot som Middel for at udbrede andre Ideer. Imidlertid har jeg besluttet hverken at være hans Ven eller Fjende, men hvor han kan befordre vores Planer, at bruge ham.

De skriver i Deres sidste saa kærkomne Brev, Hr. Professor, at De havde ønsket jeg havde læst i „Dagen“ Beskrivelsen af de hyppige Sammenkomster imellem Svenske og Danske. Jeg har været saa lykkelig at læse det i andre Blade, og for kort Tid siden læste Koch og jeg de ypperlige Sange, som bleve afsjungne ved de 19 danske Studenters Nærværelse i Lund. Sangen af Rungstedt fandt vi især saa overmaade skjøn, og Stropherne i andet Vers:

Ty bröder äro vi jo alla,
som söner ut af samme Nord

har vist fundet Gjenklang saavidt nordisk Aand og Tale naaer.

¹⁾ d. e. hans Blad.

Koch skriver i dette Øieblik baade til Prindsen og til Etatsraad Adler. Ogsaa Pederstamme Pedersen, der hvert Øieblik har skreven os til, og forelagt os saa mange underlige Spørgsmaal, faaer i Dag et temmelig kort Svar, thi han kjeder os næsten med sin idelige Spørgen. Nu maa jeg slutte; jeg maa opsøge Skrivere til Petitionen. Mange Hilsner fra Koch og alle vores hellige Sag hengivne Mænd!

Med Høiagtelse

ærbødigst

N. Chr. Nissen.

Haderslev, d. 27. Mai 1838.

Høistærede Hr. Professor!

Jeg tager fat paa Pennen, forat høre Deres ærede Mening om Adskilligt og navnlig en Punkt, der trænger til hurtig Afgjørelse. Det er nu engang vores Vedtægt her, ikke at foretage noget af Vigtighed, førend vi have hørt de Mænds Mening, som vi med Stolthed og Tillid ansee for vor hellige Sags Formænd og Ledere.

Flere Danske Aviser og navnlig de Fynske have optaget Stykker af Lautrups skammelige og løgnagtige Recension over Petitionen¹⁾ Om de vil optage

¹⁾ Det er den velbekendte Petition om dansk Embedssprog i Nordslesvig. Det var Koch, som havde undfanget Tanken herom, medens Flor havde udarbejdet den efter Kochs Forslag. Pastor Lautrup angreb den i Lyna; Koch og C. Paulsen imødegik ham i samme Blad. De paagældende Artikler findes i Lyna for April til Juni 1838. Naar Nissen og Koch her beder Flor udarbejde Indrykkelsen, da viser dette, hvor lidt disse unge ulærde Mænd endnu den Gang stolede paa deres Evne til at føre Pennen, naar de skulde vove sig i Kamp med universitetsdannede Modstandere.

Hr. Professor Paulsens og Koch's Forsvar for samme er vel uvis, da de formodentligen ere førte bag Lyset af samme smukke Selskab (Sørensen, Lautrup og Konsorter) som efter Ds. Velbyrdigheds Skrivelse til Koch har bagtalt vores hellige Sag og dens troeste Forfægtere ved Trykkefrihedsselskabet. Det synes os derfor nødvendigt for hele Sagens og i Særdeleshed for Bladets Skyld, at Koch, der nu engang har Ord for at have uddeelt alle Petitioner, i Korthed gjendriver de Lautrupske Beskyldninger, eller ogsaa blot at han fremstillede den skammelige Bagtalelse at der i Petitionen skal have staaet, at Kirke- og Skolesprog i Nordslesvig var Tydsk, som en ussel Løgn og Ordfordreining. Naar Dannevirke først er i Gang, kan vi bedre faa fat paa Knægterne. Deres ærede Mening angaaende denne Sag ønskes saa snart som muligt, og haaber vi, stolende paa Deres sædvanlige Godhed, at De, naar vores Forslag finder Bifald, godhedsfuld ville udarbejde den omtalte Indrykkelse for Avisen.

Af Petitionerne ere en Deel indkomne, men endnu nogle cirkulerer. De allerede indkomne ere underskrevne af over 750 Personer, for det meste Gaard- og Landboelsmænd, og kort sagt af alle selvstændige Mænd i de Egne de gennemvandrede. Foruden de her omtalte 750 Underskrivter erholdt jeg i Fredags med Pakkeposten Petitionen tilbage fra Pastor Hansen i Nottmark, underskreven af det halve Als, det vil sige af Forstanderne, der tegnede sig i hele Distriktets Navn. Præsterne bevidne enhver for sit Sogn Underskrivtens Ægthed, og enkelte af dem

Da de havde staaet kort Tid i Kampen, mærkedes det imidlertid snart, at de var lige saa dygtige i Pennen som nogen Præst eller Advokat.

har ledsaget deres Vidnesbyrd med interessante Bemærkninger. Pastor Hansen skriver blandt andet i Brevet til mig: Det var slemt, at Petitionen kom i Pløietiden, og derfor er gaaet noget langsommere. Den er underskrevet uden Undtagelse af Alle, hvor den er kommen, og med stor Interesse. Jeg tør ikke opholde den længere, da den ellers kunde være kommen hele Øen rundt. Det samme Ønske, som den halve Deel har, har ogsaa den hele Deel: Derover tvivler vel Ingen.“ Til Slutningen spørger han om Gadedrengene ikke svært pege Finger ad Volquardsen¹⁾ Ja det fortjente han den usle Karl og meget værre.

Hvorledes det vil gaa med Petitionen her i Byen, kan endnu ikke bestemmes. Vores nederdrægtige Fjender gjøre os det Onde de kan, og ingen Middel er dem for nedrig for at styrte vores Sag. Vi vil gjerne have idetmindste 50 Underskrivter, da meget faa efter vores Formening mere ville skade som gavne Sagen. Havde vores Modstandere ikke uden Ophør arbeidet, havde det været en let Sag at faa Underskrivter i hundredvis, men det stakkels Folk er paa det ynkeligste dum og underkuet og afhængig af den hele store Embedsstand og deres Tilhængere, saa at dem der indseer det skjønne og fornuftige i vores Petition, af Frygt for at støde en eller anden og saaledes miste den stakkels Fortjeneste han i sit Ansigts Sved maa tilslide sig, dog ikke tør underskrive. Høitærede Hr. Professor, jeg kunde græde som et Barn, naar det ikke var mere mandigt at handle, ved at see den græselige Sjølefattigdom mine stakkels Landsmænd

¹⁾ Volquardsen var Lærer ved Haderslev (tyske) Latinskole.

ere stedte i af hovmodige, høistudeerte Tyranner. Udrustet med den samme Evne, som enhver anden fornuftig Skabning, men forstødt af den dannede Deel, der skulde virke til deres Forædling, heel overladt til dem selv, bliver de næsten til Fæ, der ikke tænker og ikke kan tænke paa andet end den daglige Føde. Dog det maa være nok; over dette ulykkelige Æmne kunde der skrives Bøger.

Glædeligere er Stemningen paa Landet, hvor Folket underviist i Modermaalet viser et langt sundere og fordomsfriere Blik. Det erfarede Koch og jeg forleden Dag, da vi gjorde en lille Landtour for at virke for Sagen. Vi besøgte Pastor Winkeler, som er meget varm og vi havde det Held just at træffe en lille Forsamling af Sognets Bønder hos ham. Vi talte nu for Sagen. Bønderne lyttede med største Interesse, og et Par af Professor Paulsens Skrifter uddeltes der. Den samme gode Stemning traf vi samme Dag et andet Steds, hvor Manden uopfordret ytrede den stærkeste Harmen over Deputeret Petersens Proposition om det tydske Sprog paa sidste Stænderforsamling.¹⁾

I det Hele taget staaer Tingene virkelig bedre end man kunde efter Omstændighederne vente, og jeg er overbeviist om at et kraftig Indgriben fra Regeringens Side, ubekymret om hele Embedsstandens Skraal, vil have en afgjørende Seier over Tydskerne til Følge. Til Slutning kan jeg fortælle, at i disse Dage cirkulerer her en Petition om Stænderforsamlingernes (de slesvigholstenske) Forening. En af vores første Kjøbmænd, der sysselsætter en stor Deel Haandværkere, løber omkring med den, og trygler og

¹⁾ Stændermedlem A. Petersen fra Dalby ved Kolding havde foreslaaet at indføre nogen Undervisning i Tysk i alle nordslesvigske Landsbyskoler.

tvinger Folk til at underskrive. Didrichsen havde nærved faaet Prygl, fordi han ikke vilde underskrive og ytrede sig drøit imod Petitionen.

Med Høiagtelse tegner jeg mig

N. Chr. Nissen.

Det har hidtil ikke været os muligt, at faa Navnene paa Amtsfuldmægterne i Aabenraa Amt at vide.

Haderslev, d. 15. Juli 1838.*)

Høistærede Hr. Professor!

Vi begynde nu lidt efter lidt, at komme os af vores første Skræk. Vi er ikke ret krigsvant, derfor havde vi nær tabt Fatningen, men det var kuns i det første Øieblik. Da vores Feltherre lover aldrig at forlade os eller tabe Modet, saa lover ogsaa vi paa det hjærteligste kuns ved sidste Aandedræt at give Slip paa Sagen, og jeg for min Part maa bekjende, at den er uadskilleligt fra min hele Tilværelse og at jeg saa at sige lever for den.

Det glæder mig, at Dr. Velbyrdighed bifalder den lille Artikel om Sprøiterne. Vi skal nok sørge for mere deslige Ting. Vi kjender fuldkommen hvad der smager Borgere og Bønder, og vi skal med Fornøielse opvarte. De maae vindes og de skal med Guds Hjælp blive vunder. Maaskee skriver vi med det Første til Horsens, for at faae en Afskrift af deres Instrux for Brandkorpset, der skal være fortræffelig. Bladet gefalder Borgerne godt her; Didrichsen, vores første Speider, hvis Forretning bringer

*) Den 15. Juni — eller rettere et Par Dage senere — udkom Dannevirkes første Nummer. Hvor megen Opsigt og Harme det vakte hos Slesvigholstenerne, fremgaar af dette Brevs første Linier.

ham i mange Huse, beretter, at Læserne siger: Ja, det er sandt nok, hvad de skriver, saaledes har vi aldrig tænkt over Sagen. Pastor Hansens Afhandling er udmærket grundig*). Lidt længere hen vil vi see, at formaae en sagkyndig Mand til at skrive en lignende, om det store Galskab med tysk Undervisning i Kjøbstæderne. Der indløber flere Afhandlinger fra Landet, som vi have lempet os fra, de vare alt for flae. Vi virke Alt hvad vi kan baade mundtlig og skriftlig, og jeg har det sikreste Haab om Sagens seierrige Fremgang trods alle Vanskeligheder.

Den store Petition med henved 1500 Underskrivter er efter et Brev fra Stænderdeputeret Thomsen fremlagt i Stændersalen. Sagen, skriver han, skal nok gaae igjennem, men jeg stoler kuns lidt paa de Fyrer der. Den var imidlertid meget smuk, 7 Alen lang og 3 Alen bred.¹⁾

Vi har ikke samlet Underskrifter her i Byen, da vi frygtede for, at faae for lidt; maaskee vor Frygt er heel ugrundet, men Sagen er ny, Folkene maae først summe sig lidt. I det Nummer af Dannevirke som nu trykkes har jeg meldt (anonym) at Petitionen er afgivet og undret mig over, at der ingen Petition har cirkuleret i Byen. I næste Nummer svarer Koch hvorfor, og jeg troer vi ere kommen godt fra det Svar. Det ligger jo nemlig alt færdig. Jeg beder at takke Hr. Prof. Paulsen mange Gange for sit sidste Brev.

Med Høiagtelse, urokkelig

Deres hengivne

N. Chr. Nissen.

*) I Dannevirke Nr. 2—7 findes et længere, navnløst Stykke om Undervisning i Tysk i Nordslesvigs Landsbyskoler. Det maa være dette, som her sigtes til.

¹⁾ Petitionen var kun 6 Alen lang og 2½ Alen bred. Koch.

Haderslev, d. 20. Aug. 1883.

Høitærede Hr. Professor!

Tak for sidst byder jeg Dem efter god gammel Dansk Skik — for sidst vi taltes, det var i Aabenraa. Det var mig særdeles ubehageligt, saa snart at maatte forlade et Selskab af Dannemænd, der saa ægte kuns sjelden endnu sees sammen, og at maatte afbryde en Underholdning, der er en af min Sjæls bedste Nydelser. Men da jeg logerede hos min Familie, Kjøbmand Hansen, en gammel og svage- lig Mand, var jeg nødsaget til at skikke mig i Omstændig- hederne for ikke at forstyrre min ellers meget vakre Vært i sin Nattero.

Med Bladet, ja med hele Sagen, gaaer det Gud skee Lov godt; hvad Koch og jeg meget frygtede for, Mangel paa Bidrag, har jo vist sig saa ugrundet, at man nu snarere maae frygte for ikke at kunne rumme alle de udmærkede Ting som indløber. Vi har tænkt paa, at udgive Bladet to Gange om Ugen til den dobbelte Priis, men atter for- kastet denne Plan, idet mindste for det Første. Derimod troer baade jeg og Koch, at det vilde være hensigtsmæssig at give Dannevirke samme Format omtrent som det Danske Sønderborger Ugeblad, men ikke at forhøie Prisen. Vi antager, at naar man tog lidt simplere Papirer, vilde Over- skuddet ved denne Forandring blive saa stor, at den kunde dække den forhøiede Trykkerløn. Bladet havde, saaledes indrettet, mere Anseelse for Øiet, Vignetten passede bedre, og hvad Hovedsagen er, der blev da vunden betydelig Plads. Naar da den første Halvdeel udelukkende bestemtes for de saakaldte tørre Afhandlinger (der forresten for mig ere de lækreste af alle) og den sidste Halvdeel indeholdt Efterretninger fra Ind- og Udlandet, Kornpriser og maaskee

ogsaa Vacancerne paa Præste- og Skolelærerembeder og hvad der forresten maatte ansees for interessant, da tør jeg næsten indestaae for talrige Subskribenter. Den første Halvdeel af Bladet vilde saa virke direkte for vores hellige Sag, medens den sidste kuns i Grunden er Lokkemad men dog af overordentlig Nyttighed, da især Bonden ikke let tager imod den første, naar han ikke faar den sidste med. Interessen for Dannevirke er ellers stor, thi Koch fortæller, at naar det engang kun forsømmes hist eller her afsendt, da forlanges det straks med Gridskhed. Dette beviser dog vel det modsatte af Ligegyldighed. Men for at trække flere til Læsning, og for at tilfredsstillende Bondens Fordring, der anseer Dannevirke for sit rette Eget, sin Hjemstavns Avis, er den omtalte Forandring tilraadelig.

Det er mig overordentlig kjært af Deres sidste Brev til Koch at see, at det ogsaa er Deres Mening, høistærede Patriot, ikke at blive staaende ved Dannevirke ene, men ad alle mulige Veie, at forfølge vores Hjertes inderligste Længsel, at rive vores elskede Fædreland ud af Fjendens Satansklør, og at forene Sønderjyderne med deres Brødre i det hele store Norden, for at de med forenet Kraft, stor af deres egen Styrke og ei af fremmed Hjælp kan opnaae al den Lykke og Hæder, der tilkommer en høitstræbende Nation. Dr. Velbyrdigheds Mening, angaaende Brevskriveren fra Aabenraa, er ogsaa ganske min. Om jeg mindes ret udtalte jeg ogsaa denne ved vort sidste Møde og har jeg ligeledes flere Gange raadet Koch til neden under det Aabenraa Brev i Dannevirke at opfordre Brevskriveren under Tavsheds Løfte at nævne sig. Det er imidlertid bleven forglemt. Nu reiser Didrichsen snart til A., han troer at være paa Spor; idet mindste kjender han en

Mand sammensteds, der besjæles af den reneste Danske Følelse. En Uhrmager Fischer er af Borgerne den eneste, der har subskriberet paa Dannevirke; dog han har jo formodentlig flere Læsere. Jeg har som altid godt Haab, vi faaer nok fat paa Manden.¹⁾

Borgerne fra Haderslev begynder hist og her at faae Smag paa de Sandheder, Dannevirke ideligen prædiker. Et interessant Beviis herpaa havde jeg for nogen Tid siden i et Selskab af unge Borgere og andre unge Mænd. En Krambodsvend hos en af vores første Kjøbmænd begyndte nemlig at laste paa Dannevirke, og idet han paastod, at Koch gjordte sig almindelig forhadet, lastede han i det Hele hvad Dannevirke sagde, af hvilket Raisonnement rigtignok den jammerligste Dumhed fremskinnede. Jeg taug for det Første, for at høre hvad Virkning Knægtens Ord vilde gjøre. Da traadte en ung Borger frem, der forhen har været meget tysksindet, men ved flere Samtaler med mig er kommen til Erkjendelse, og sagde, hvad Krambodsvenden havde fremført, var idel Dumhed og formodentlig noget han havde opsnappet af sin Principal. Saavidt som Dansk taltes, var Folket dog vel for Fanden ogsaa Dansk, og deres Modersmaal burde indføres uden Undtagelse. De fleste stemte i med og Krambodsvenden trak sig slukørt tilbage, tog sin Hat og gik. Dette havde sandelig ikke skeet for to, ja heller ikke for et Aar siden. Da stod jeg som Undtagelse for alle dem jeg kjendte. Nu spørger mine unge Venner, ja selv mange ældre mig, naar der er dem Noget uforstaaeligt, og jeg troer, jeg bringer det endnu til Professor her — nei Skolemester bliver det kuns.

¹⁾ Brevskriveren fra Aabenraa viste sig ganske rigtig at være Fr. Fischer. Det omtalte Brev er trykt i Følgebladet til Dannevirke Nr. 7.

Borgerne og Bønderne maae vindes for Sagen, de maae vækkes til et kraftigt Folkeliv, men endnu ligger det langt større Fleertal aldeles i Dvale. Interessen for Dannevirke og ved dette for hele Sagen, maae derfor hos saadanne vækkes ved Afhandlinger som selv den heel simple men dog ikke forstandsløse forstaaer. Jeg mener nemlig: Bladet maae levere Afhandlinger om Alt, hvad der griber ind i Borgerlivet, og ved hver Leilighed tage Borger og Bonde i Beskyttelse, hvor det fortjenes, for at han kan erkjende, at det danske Parti langt fra at arbeide mod sin (hans) Frihed (som Tydskerne indbilder dem) netop virker for at vække Folkelivet og for at opnaae den eneste sande Frihed, den ved Loven beskyttede og ikke ved Prælater og Riddere. For at gjøre Begyndelse med de omtalte Afhandlinger har jeg formaaet en Bekjendt af mig her, at tilskrive en Mand i Horsens om at forskaffe os denne Byes Reglement for Brandvæsenet, der skal være et af de fortrinligste i Danmark. Borgerne her erkjender Nødvendigheden af en gennemgribende Reform i saa Henseende og de interesserer sig meget for denne Sag. Det vil hæve Dannevirke meget i deres Øine, naar den ikke alene laster den gamle Indretning, men tillige viser dem en bedre. At denne Forbedring kommer Nord fra er meget godt. — Endvidere holder det herværende Borgerkorps sin aarlige Skiveskydning. Denne Fest vil ogsaa blive skildret i Dannevirke. Dr. Velbyrdighed kan ikke troe, hvor det morer Borgerne, at høre dem selv omtale. At det nu langtfra ikke er min Mening, at Bladet skal fyldes med saadanne Artikler, men at den Sag, hvis Fremme jeg anseer for mit Livs og min hele Virksomheds Hovedøiemed, er og bliver Hovedsagen, behøver jeg næppe at forsikre.

Deres Betænkeligheder, høistærede Hr. Professor, i Deres sidste eller næstsidste Brev til K., at det var mueligt, at Petersens Forslag om Undervisning i Tydsk i vore Skoler kunne engang faa Lovskraft, har rigtignok bedrøvet mig, men langtfra ikke svækket mit Mod, der kun ved hver Modstand opflammes mere. Men tydeligere og tydeligere bliver det mig, at en Adskillelse og kuns en Adskillelse fra Holsteen, kan frelse Sønderjyllands Selvstændighed og hæve vor sjunkne Nationalitet. Thi om det saa befales, at Dansk skal være det eneste gjældende Sprog, hvor det tales, saa vil det ikke hjælpe som det skulde, saalænge geistlige og verdslige Embeder besættes med Mænd, der kuns ved Tvang giver Modersmaalet sin Ret, men hvis Hjerter ere om ikke opfyldte af Had og Ringeagt, saa dog idetmindste af Ligegyldighed imod det Danske. Det er den lærde og høitdannede Stands skjønneste Kald at virke oplysende paa Folket; som derfor de Fornemme ere, saaledes bliver ogsaa omsider de Simplere. Er nu selv den fornemme Verden hertillands tydsk, saa troer ogsaa hele Folket at for at blive fornem og anseet maae de blot aflægge det gammeldags Danske og tage fat paa det Tydske! Da bæres Alt, hvad der gjør en Nation stor og lykkelig og hædret, til Graven!!

Derfor svarte ogsaa Koch paa et Brev han fik for nogen Tid siden fra en Cancellist Juhl i Kjøbenhavn, og hvori denne udbad sig adskillige meget vigtige Spørgsmaal besvaret, at Regjeringen, der havde Magten i Hænderne, maatte komme os til Hjælp, baade for sin egen og Folkets Interesse.

Med Høiagtelse

Niels Ch. Nissen.

Herr Professor Paulsen beder jeg Dem indestændigst at hilse. Idag læser jeg en Artikel i Itzehoer Wochenblatt, der gennemtygger Kortsagen nok engang og tilsidst gaaer løs paa Dannevirke, især Nr. 4 og Nr. 7. Især skildres Prof. Paulsens Skrivt paa den skammeligste Maade.

Nissen til Flor.

Haderslev, d. 14. Oct. 1838.

Høistærede Hr. Professor!

Naar noget ligger os paa Hjærtet herovre, der vedrører vores hellige Sag, da tyer vi til Dr. Velbyrdighed, som vi, i al Fortrolighed sagt, anseer for Sagens egentlige Fører og for Sønderjydernes troeste og varmeste Ven. Dog til Sagen. Dannevirke har nu gennemlevet sit første Fjerdingaar og jeg troer ikke virket ganske uheldig paa Sønderjyderne. Hvor heldig der i Fremtiden vil kunne virkes, vil meget beroe paa at træffe det rigtige Valg af Artikler, som ogsaa paa Bladets ydre Form. En væsentlig Betingelse for Dannevirkes Udbredelse er naturligviis Portofrihed. Af Deres Velbyrdigheds kjære Skrivelse til Koch har jeg erfaret, at det ogsaa her er Dem, der alvorligen lægger Haand paa Værket. At De, høistærede Hr. Professor, selv overrækker Hans Majestæt Ansøgningen, er et Skridt, hvoraf jeg med Guds Bistand haaber gode Følger. I al Fald bliver der da gjort, hvad Mennesker kan gjøre, Udfaldet maa man overlade til Gud. Men en anden Ting, der efter min Formening griber helt forstyrrende ind i Bladets Virksomhed, er denne, at Bladet trykkes 8 Mile fra Redaktionen ¹⁾. Vel har Hr. v. Wimpfen

¹⁾ Seneberg, som hidtil havde trykt Dannevirke, havde frasagt sig Trykningen, der saa maatte foregaa i Flensborg.

været saa god at paatage sig en stor Del af Arbeidet, men med al Respekt jeg nærer for Mandens juridiske Dygtighed og for hans varme Nationalfølelse, maa jeg dog oprigtig tilstaae, at han meget ofte arbejder uheldig, da han har haft alt for lidt Omgang med Bonde og Borger til at kjende deres Smag og Maaden, hvorpaa de skal tages Hr. v. Wimpfen er en af Bladets dygtigste Medarbeidere og sine (hans) Artikler f. Ex.: om Slesv. og Holsteens Uforenelighed og deslige ere uovertræffelige, men til at redigere et Blad, hvis nærmeste Bestemmelse er, at vække Nationalfølelsen og med denne hele Folkelivet af sin Slummer, er han ikke oplagt. Han tager aldeles ingen Notits af hvad Koch skriver, men handler ganske alleene efter egen Tykke. Der ligger flere Afhandlinger fra Manicus, hvoraf den ene, jeg har seet, er meget god og snild, den vilde maaskee (hvad der for os, der er omgiven af utallige Fjender, dog langt fra ikke kan være uvigtig) vinde alle frisindede danske Mænd som O. Lehmann m. fl., som v. Wimpfen ved uforsigtige Ytringer, som f. Ex. den lille Anecdote i Dannevirke No. 16 om den indiske Bramin] i London ¹⁾, opægger imod os. Jeg maa bede Dem, høitærede Hr. Professor, ikke at mistyde disse mine Bemærkninger, som om nogen personlig Uvillie imod Hr. v. Wimpfen eller andre nedrige Bevæggrunde kunde have fremkaldt dem; jeg forsikrer Dem, jeg nærer den største Høiagtelse for Mandens Dygtighed og høie Patriotisme, men Sagens høie Vigtighed kræver, at enhver der

¹⁾ Saa ømfindtlig, som Nissen frygter, kan Orla Lehmann dog næppe have været. Anekdoten fortæller, at den indiske Bramin havde skrevet hjem fra London: „De offentlige Talere vise her et besynderligt Talent. . . : at nære sig ved at nære Utilfredshed.“

lever for samme, uforbeholdent ytrer sin Mening. Af de ovenanførte to Grunde, samt af flere idetmindste ligesaa vigtige som jeg nærmere skal anføre, troer baade Koch og jeg, at det er nødvendigt, at Dannevirke trykkes her i Haderslev ved et eget Trykkeri. Det er utvivlsomt, at det er Redaktøren tilladt, selv at trykke sit Blad eller ved eget Trykkeri at lade det trykke. Dr. Velbyrdighed gjorde os en stor Tjeneste, om De vilde selv eller ved andre tale med en Bogtrykkersvend i Kjøbenhavn, om han vilde tage til Haderslev og trykke Dannevirke, samt indrette Trykkeriet. Han maatte naturligviis have samme Løn som i Kjøbenhavn, maaskee lidt til; han vilde have et mageligt Arbeide.

Anlægget af et Trykkeri til at expedere Dannevirke vilde efter et Overslag vi have gjort i det høieste kunde koste 400 Rd. Cour. Naar nu, en Svend fik 100 Daler aarlig og der regnes til Kost 40 Rd. (i alt 140 Rd. og Renter af Kapitalen med 4 til 5 Proc. 16 til 20 Rd.) kostede Trykningen i det Hele 156 til 160 Rd. Cour. Nu derimod betaler Koch quartaliter i Flensborg for Dannevirke med Følgebladet omtrent 76 Rd. Cour. det bliver aarlig over 300 Rd. Et eget Trykkeri vilde altsaa afkaste en aarlig Gevinst paa henimod 140 Rd. Bladet kunde da straks erholde et større Format uden at forhøie Prisen, og enhver Nyhed blev da ikke som nu forsinket otte Dage og mere, men kunde varm og frisk meddeles. Fik Dannevirke Portofrihed til, da kunde De troe, høistærede Herre, at det inden kort Tid skulde vise sig kraftig og stor. Men en slem Ting er der i Veien for det Hele; hverken Koch eller jeg har Penge. Den Smule Kapital, vi eier, stikker i Handel og Haandtering og kan umuligt undværes.

Derfor henvende vi os med Fortrolighed til Dem, høist-ærede Hr. Professor, om det ikke var Dem muligt, at tilveiebringe 400 Rd. Cour., som skulde indføres paa Trykkeriet. Naar det forlangtes, kunde der jo aarlig afbetales en lille Sum som f. Ex. 50 Rd. Det vilde være mig særdeles kjært, om De kunde opfylde mit Ønske, og om De, maaskee ved at forestrække Pengene og ved Forkastelsen af Portofriheden og deslige Ting kunde forbinde Dem Koch saa meget, at han ikke var ganske uafhængig af Dem. ¹⁾ Thi vel agter jeg Koch høit, han er min troeste og kjæreste Ven; men saavel ham som mig mangler der Erfaring og nøie Kundskab om hvor og hvordan der skal angribes og forsvares. For Sagens Vigtighed og ei af nogensomhelst Mistanke til vor brave Kochs Hensigter er det, at jeg ønsker Dr. Velbyrdighed saa stor Raadighed, da De uden al Smiger er den eneste jeg tiltroer foruden en dyb Nationalfølelse, ogsaa Mod, Erfaring og Klogskab nok til, at agere med den lille sønderjydske Hær imod sine utallige Fjender. Deres Resultat paa vort Andragende forventes med det Første; med hvad De beslutter, ere vi tilfreds. Til Slutning maa jeg fortælle, at Kongen i disse Dage haver Visite fra 3 Bønder i Haderslev Amt. N. Lorenzen fra Lillholt og Pedersen i Dalby haver nemlig for nogen Tid siden opfordret Sognefogderne til i ethvert Sogn at vælge to Mænd, som skulde møde til en bestemt Tid i Haderslev for at raadslaae om Tiendevæsenet. Forsamlingen bestod af omtrent 70 Personer og der besluttedes

¹⁾ Naar Nissen klager over, at Koch er saa ganske uafhængig (pekuniært) af Flor, da fremgaar heraf tydeligt, i hvor høj Grad de har haft Uret, som har paastaaet, at Dannevirke blev oprettet for Flors Penge.

at vælge tre Mænd som skulde personlig tale med Kongen om Sagen. Der valgtes Holst fra Frørup, Lor. Krüger fra Jels og Sognefogeden fra Øddis, som sandsynlig i Nat reiser til Kjøbenhavn. Den første er en Tydsker, den anden en halvgal Liberal og den tredie kjender jeg ikke. Jeg fortæller Dr. Velbyrdighed dette, for at De, hvis disse Mænd skulle attraae andet end en Samtale med Kongen om Tiendevæsenet, da maaskee kunde forpurre dem det.

P. S. Angaaende det omtalte Møde skal jeg eller Koch, naar jeg om nogle Dage fra en Ven paa Landet faaer bestemt Underretning om, hvad der egentlig er foretaget der, berette mere. Pet. H. Lorenzen har ogsaa været der, og nogle af Bønderne skal være bleven narret til at sende Petitioner om Stændernes Forening og Skattebevillingsrèt til Itzehoe — man betænke til Itzehoe. Det gaar til det brister. N.

Nissen til Flor.

Haderslev, d. 2. Dec. 1838.

Høistærede Hr. Professor!

Prindsestadsen¹⁾ er forbi og vi ere atter lidt i Ro. Koch har jo vel fortalt Dem hvorledes sin Audients løb af — Gudske Lov meget heldig. — Min blev der ikke noget af. Det er en Selvfølge, at jeg skylder vores høitagede Fører Forklaringen, hvorfor jeg ikke søgte den tilraadede Audients, og at give denne Forklaring er da ogsaa Hovedhensigten med min Skrivelse idag.

Det har altid været mit levende Ønske, naar Leilighed gaves, at tale med Prindsen, vores Haab, vores tilkommende

¹⁾ Prins Christians (Chr. 8.'s) Besøg i Haderslev.

Konge, og frit og uforbeholden at fremlægge for ham, hvad der ikke allene trykker mig, men Gud skee Lov mangan vakker Sønderjyde; og har jeg da den levende Tillid til Vorherre, at lige som han gav Apostlerne, naar de mødte for de Store og Mægtige, hvad de skulde tale, saaledes vil han ogsaa lægge mig Ordene i Munden i det trængende Øieblik. Thi, vil jeg end vistnok ikke formaste mig til, at stille mig paa samme Trappe som Apostlerne, saa er dog den Sag, for hvilken vi fægter, hellig som deres, og vistnok guddommelig Beskyttelse værd. Da Dr. Velbyrdige i et Brev til K. yttrede, at ogsaa jeg skulde søge Audients, var jeg straks villig dertil; men ved nærmere Overlæg fandt jeg, at jeg først maatte have et eller andet Paaskud, under hvilket jeg kunde begjære at tale med Prindsen. Da det nu ikke var mig muligt at hitte paa et saadant, og jeg meget frygtede, at Prindsen, naar jeg ligefrem med den Varme, jeg vistnok ikke kunde tilbageholde, gik ind paa selve Sagen, da vilde ansee mig for en Sværmer og saaledes maaskee give den Idee Rum, som vores uforskammede Fjender idelig søger at skaffe Indpas, at det nemlig kun er nogle enkelte exalterede Personer, som kæmper for Sønderjyllands Gjenopreisning — saa besluttede jeg hellere at blive helt borte. Desuden var det umuligt at have erholdt Audients, saa knap var Tiden Har jeg handlet urigtigt, da vil De være saa god ligefrem at sige mig det. Vil Gud til næste Sommer, naar jeg kommer til Kbh., skal jeg søge Leilighed til at komme Prindsen i Tale, da skal jeg sige ham Sandheden lige saareen ud som i et Brev, jeg for nogen Tid siden skrev til Formanden for Trykkefr.-Selsk.

Nu maa jeg endnu, før Papiret bliver fuldt, fortælle

Noget Nyt. Prindsens Nærværelse har givet den danske Sag dygtig Respekt her. Da H. Kgl. Høihed nemlig var i Skolerne, spurgte han Læreren, om der ikke lærtes Dansk. Da denne svarte jo, vilde Prindsen høre, hvordan det gik. Men til god Lykke havdes der ikke en Gang danske Læsebøger. Da Prindsen yttrede sin Forundring herover, og Pastor L.*) vilde gjøre Undskyldninger, sagde han (Prindsen), at Lærerne nok ikke engang selv kunde Dansk. Han fik altsaa her at see, at de saakaldte exalterede Sønderjyder dog i det mindste i Skolesagen ikke lyver, naar de erklærer hele Indretningen i Kjøbstædskolerne for pure Snavs. Denne Idee har jeg da ogsaa den Glæde at see sig mere og mere udbrede blandt Borgerne. Medens K. arbejder i „Dannevirke“, arbejder Didrichsen og jeg med Munden hvor vi kommer saa vel i private som offentlige Cirkler. D. erklærer mig for Mester i at bearbejde Borgerne, men er jeg Mester, da er han en tro Svend. For to Aar siden vilde ingen høre Tale om, at Skoleundervisningen skulde være dansk, nu derimod er der flere som ønsker det, og kun faa derimod

Nissen til Flor (N.'s sidste Brev).

Haderslev, d. 9. Jan. 1839.

Høistærede Hr. Professor!

Her har De mig igjen; og atter ligger der mig noget paa Hjertet som jeg ikke længere kan opsætte at meddele Dem. Ved et af Kochs seneste Breve vil Deres Velbyrdighed have erfaret, at jeg har besluttet at indgive en Ansøgning om et Privilegie paa en Dansk Boghandel.

*) Lautrup.

Det er ved mangfoldige Erfaringer, især i den sidste Tid bleven os klart, at en Dansk Boghandel, for at fremme det store Værk vi arbeide paa, og isærdeleshed for at understøtte den fædrelandske Litteraturs Opkomst i Sønderjylland, næsten er en Nødvendighed. Endskjøndt der nu vistnok gives mangan Mand, der ved et mere uddannet Talent og en klækkelig Formue, langt bedre egner sig til denne Post end jeg, saa troer jeg dog ved at indskrænke mig til alene en Dansk Boghandel, altid at kunde præstere, hvad der med Billighed kan fordres. Da jeg nu ønsker saa snart som muligt at indsende min Ansøgning, saa tillader Dr. Velbyrdighed maaskee, at jeg, saasnart jeg har erfaret Deres Mening om Sagen, da maa sende Ansøgningen til Deres Revision. Det er muligt, at der ei engang behøves et Privilegie til en Boghandel her i Byen. Thi endskjøndt en vis Hr. Wiek hersteds for et Aars Tid siden fik et saakaldt Boghandler Privilegie, saa handler Bogbinderne dog nu som forhen uhindret med al Slags Bøger. Det har saaledes været Skik og Brug fra Arilds Tid, og selv Boghandler Jessen i Flensborg med sit mægtige udelukkende Privilegie over fire Kjøbstæder har aldrig tiltalt os derfor. Havde nu forbemeldte Hr. Wiek Eneret til Boghandel, saa maatte dog dette Privilegie være os communiceret og ordentlig bekjendtgjort, men da saadant aldeles ikke er skeet, antager jeg det saakaldte Boghandler Privilegium blot for en simpel Bevilling til at maatte handle med Bøger uden at kunde tiltales derfor af Jessen i Flensborg, under hvis Scepter ogsaa Haderslev forhen stod. Herr Wiek handler baade med tyske, franske og Gud maa vide med hvor mange Slags Bøger. Men da han er en uformuende Mand og en saa udvidet Bog-

handel kræver en meget betydelig Kapital, saa er det Heel Snavs, og jeg troer næsten at vi (min Fader og jeg) gjør større Omsætning om Aaret end Boghandleren. Men vi have hidtil ogsaa kuns befattet os med Kirke- og Skolebøger, næsten uden Undtagelse danske, og da vi have et meget udbredt Bekjendtskab saavel blandt Præster og Degne som Bønder her i Amtet, saa have vi i denne Gren af Boghandelen dreven det temmelig vidt. Men Tiden er kommen, da man ikke længere maa blive staaende herved. Oprettelsen af et Seminar her i Amtet — en af Kochs og mine Yndlingsideer, som vi imidlertid til ingen har omtalt, Dem Høitærede Hr. Professor undtagen, og som De allerede med den sædvanlige Kraft søger at realisere, gjør en ordentlig Dansk Boghandel mere end nogensinde nødvendig. Dog maa jeg bede Deres Velbyrdighed at meddele mig Deres Mening om Ansøgningen skal sendes til Regjeringen paa Gottorp eller til Hs. Majestæt selv. Det sidste var mig det allerkjæreste, thi det forbandede Regiment paa Gottorp hader jeg af Hjertensgrund og venter aldrig noget godt derfra i vores Sag. Men lad de Fyrer gjøre dem saa lystig som de ville, vores Sag skal ved den eviges Hjælp nok seire og en Boghandel vil jeg have; om ikke andet gaar, saa gaaer jeg til Prindsen, og De kan være vis paa Hr. Professor, jeg er ikke bange for at fortælle ham det hele Kjæltringeri, der drives her i Sønderjylland, naar jeg blot kan faae en Leilighed dertil. Naar jeg har faaet Bevillingen, saa reiser jeg vil Gud, heni Foraaret til Kjøbenhavn for at træde i Forbindelse med en Boghandler der. Hidtil have vi taget vores Bøger fra Schultz, men jeg troer hans største Handel er med Kirke- og Skolebøger og en anden vil derfor være

bedre. Mange Tak for de til Laanebibliotheket sendte Bøger. De ere dygtig i Fart. De to Exempl. af Deres Velbyrdigheds Læsebog skal jeg med Fornøielse indbinde. For Bønderne er Læsebogen for høi, men for mere Dannede har den stor Interesse og Nytte. Det Exempl. De forærede Koch og mig, har været hos flere dygtige Skolelærere, men Indbindingen er ikke efter at lade Bogen cirkulere. De to sidst sendte kommer os derfor ret tilpas, saavel som de danske Sange. Sangene, Fædrelandssange og andre Selskabssange, det forsikrer jeg Dem, Hr. Professor, ere et af det mest virksomme Midler for at vække fædrelandsk Læsning, ja de have, det er uomstødeligt vist, en meget stor Indflydelse paa Nationalaandens Udvikling og Folkets hele Tænkemaade. Det er utroligt, hvad de mange begeistrede og begeistrende tydske Sange fra den sidste Frihedskrig, har virket skadelig paa den sønderjydske Borgerstand, da den, ukjendt med den fædrelandske Litteratur og dens herlige Frembringelser, i Tydskerne øinede Mønstret for alt Stort og Godt og Hæderligt. Selskabssange, især Fædrelandssange, kjække, begeistrende, Kjærlighed aandende, det er dem vi trænger til, for i selskabelige Circler at have Noget, som man kan føle sig hjemme ved.

Til Slutning maa jeg endnu tale et Par Ord om en Artikel, der i disse Dage har staaet i Kjøbenhavnsposten om de slesvigske Sproganliggender. Den er af Sekretær Juul, det seer jeg af den hele Stil, som ogsaa af nogle Efterretninger han har fra Koch. Men hvad i al Verden bringer denne dygtige Mand til at fordærve den fortræffelige Afhandling med den ynkelige Slutning. Denne omtaler, at det var bedst, at de dansktalende Kjøbstæder beholdt deres tydske Undervisning, da

Indførelsen af det danske vilde opvække utrolig Had og Uvillie.

Denne Galskab, som kuns en ganske feilagtig Beretning til Juul, kan have frembragt, maa saa snart som muligt gjendrives. Naar der ingen anden vil, saa vil jeg, men jeg troer det er bedst igjennem Kjøbenhavnsposten selv, naar blot dette fornemme Blad vil optage min Artikel. Til Professor Paulsen skriver jeg nok paa Søndag. Jeg skal da udtale mig nærmere.

Lev da ret vel, høitærede Hr. Professor; vær De som hidtil vor General, den oprigtigste Hengivenhed knytter os til Dem.

Med sand Høiagtelse
ærbødigst

Niels Chr. Nissen.

Nissens Død.

Koch til Flor.

Haderslev, d. 23. Jan. 1839.

Nissen er ikke mere, — vor fuldtro Ven hensov i Dødens Arme i Morges Kl. imellem 7 og 8te!

Dette var mig et haardt Stød og jeg sørger dybt ved hans Tab; men hans gamle Forældre, hvis eneste Søn han var, og hans tvende Søstre ere utrøstelige; — de svømme i Graad. Der gives intet Skrift til at udtrykke deres Sorg og Smerte. Hans lyse Aand er hos Gud, i Fredens og Frihedens forklarede Land! Men vi have tabt en Ven, hvoraf vi kun have faae at miste, og Sagen en Støtte, som den vil savne, og havde han hidindtil ikke understøttet den ved at lade sit Navn figurere paa Tryk, saa var han dog aldrig rolig, og vilde, naar Dannevirke først

var bleven emanciperet af al Nød og Trængsel og turde udbrede sine Vinger til dristig Flugt, have været os et uundværligt Redskab. — Desuden have vi saa faa af hans Kræfter at miste, at vi, sandelig, alene for det materielle Tab, have Grund til at sørge. —

Jeg staaer nu ene i Nordslesvig; thi jeg har ikke een som spiller med mig paa Skuepladsen: Alle ere paa Parterret. — Han var min Sekretær, min Sufflør, min Raadgiver i det store som i det smaa. Nu staaer jeg ene.

Jeg føler Nødvendigheden af, i Aanden at slutte mig nærmere til mine, desværre fjerne Venner, isærdeleshed til D. Velbdgh.; der stedse maa være Sjæl i al vort Værk. — Jeg kommer derfor til, ofte at henvende mig til Dem om Raad og Trøst, om Bistand og Hjælp. — Vi ville slutte os nærmere sammen, ligesom de troe Krigere, naar Fjenden har gjort Huller i Rækken. —

Gud være iøvrigt lovet, at han skjenker mig stadig Sundhed og Kraft, saa at jeg i den senere Tid endog har befundet mig særdeles godt oplagt til Sagens Tjeneste. — Vi ville bede Herren, at han vil spare os, og gjenskenke os Kræfter for de borttagne. —

— Jeg havde ikke ventet Nissens Bortgang. — Han var ca. 14 Dage syg; Jeg besøgte ham sidste Gang i forgaars Aftes. Han sad i Sengen, og taledes en Times Tid med mig om vor Sag. — Han billigede Forandringen med Dannevirke til et heelt Ark, og ventede Deres Hjælp deri. — Dagen forud skrev han mig til, angaaende Geerz*), at jeg paa ingen Maade maatte give efter for ham. — Under bemeldte sidste Besøg var han iøvrigt svag, dog

*) G. havde udgivet sit Sprogkaart, som i Dannevirke blev kritiseret af Koch og C. Paulsen

tilsyneladende paa Bedring. Han udtalte sin Længsel efter Helbredelse og for at virke for Sagen. Han beholdt sin gode Sands og Samling til sidste Dødsøieblikke; Folkene havde af den megen Vaagens Skyld, gaaet hen og lagt dem i Dagningen. — Kl. 7 i Morges var Pigen dog inde i Sovekammeret for at see til ham. Han sov rolig. Kl. henimod 8te kom Moderen ind til ham. Da havde han reist sig i en siddende Stilling, støttede sit Hoved over til den ene Side. — Han var død. Jeg forestiller mig, at han er hensovet meget let. —

Dannevirke Nr. 33. 31. Jan. 1839.

Niels Christian Nissen.

(Udvalgte Vers.)

Værket nu en Støtte tabte,
Som den første Tanke skabte
Til dets Liv i Morgengry;
Og hvo saae med større Glæde,
Frihedsfuglen at fremtræde,
Svæve over Dan mod Sky.

Derfor dybt nu Fuglen sørger,
Og med sjunkne Vinger spørger:
„Død, hvi kom Du mig saa nær?
„Ak, de ere faae de Venner,
Som mit Enemærke gjenner
For en mægtig fremmed Hær.“

Aarle, aarle var du oppe,
Spaa'ede Dag paa Bjergetoppe,
Mens end Nat paa Sletten laae;
Længe klart dit Øie skued'
Det hvorfor Dit Hjerte lued':
Dannevirke skal fremstaae.

Pet. Chr. Koch.

Dannevirke Nr. 34. 7. Februar 1839.

Niels Chr. Nissens Minde.

~~~~~

Saa er du hedengangen, den slesvig-danske Sags varme Ven! Med dyb Bedrøvelse fornam jeg dette Sørgebudskab! — Vel levede vi fjern fra hinanden, i meget forskjellige Forhold, i forskjellig Livsstilling, og hvor Meget Du var for Dine Nærmeste, kan jeg ikke tolke; men i den korte Tid, vi kjendte hinanden paa Jorden, forbandt os et Anliggende saa nøie, som om vi i mange Aar havde været Venner. Et aandeligt Broderskab fandt Sted mellem os; vi hang jo ogsaa med lige Kjærlighed ved en fælles Moder, vort Fødeland Slesvig! Derfor føler jeg Trang til her at sætte Dig et Minde, for at dit Navn kan nævnes, naar den Danske Sags og dens Redskabs, Dannevirkes Historie engang skrives! —

Hvilken væsentlig — hidindtil ikkun Faa bekjendt — Deel den vakkre Nissen har havt heri, ville vist mange læse med Deeltagelse. — Efter at jeg siden 1832 havde begyndt offenkjærligt at yttre mig om det danske Sprogs Forhold i Slesvig, hengik flere Aar, inden nogen Virkning sporedes. Da paa Steder, hvor det havde været at vente, Sagen ikke værdigedes Opmærksomhed, saa maatte den næsten have hvilet, hvis det udtalede Ord ikke hos Folket havde fundet Gjenklang.

Men i Borger- og Bondestanden spirede omsider den udstrøede Sæd. At Sandsen for det danske Modersmaal, dets i Aarhundreder lidte Tryk uagtet, endnu ikke var ganske udslukket, viste sig allerførst tydeligere i Aaret 1836 paa den første slesvigske Landdag. Det her Foregaaede ligesom Skrivelser og Besøg af mig før ukjendte

Nordslesvigere kunde ikke andet, end paa Ny hendrage mit hele Sind til vor Sag; men intet overbeviiste mig mere levende om at jeg arbeidede i Folkets Aand end et i December samme Aar modtaget Brev fra den mig dengang ligeledes ganske ubekjendte Nissen. Dette gav først Stødet til en nøiere Forbindelse imellem flere den danske Sprogssags Venner og til en ny Virksomhed for dem. Dette Brev staae da her, som et talende Beviis paa vor Nissens Sindelag og varme Følelse for det, han erkjendte for Ret.

„Haderslev, d. 18. Decbr 1836.

Høistærede Hr. Professor!

For nogen Tid læste jeg Deres . . . . Skrift Über Volksthümlichkeit und Staatsrecht des Herzogthums Schleswig, og De vil undskylde, at jeg herved tager mig den Frihed, at tolke Dem mine inderligste Taknemmelighedsfølelser for den Deltagelse, De viser vort kjære gamle Fædreland og vort undertrykte, forhaanede Modersmaal. Ingen Pen formaaer at beskrive den retfærdige Harmen, som maa bemægtige sig hver sand Fædrelandets Ven ved Synet af den Ringeagt og Ligegyldighed, som her i det Slesvigske i Kjøbstæderne og af de fleste Embedsmænd vises vor danske Nationalitet i det Hele, og Sproget i det Enkelte taget. — — — — —

„Sandelig et af en hovmodig Fjende erobret Land kan ikke vorde mere krænkende behandlet end vi Danske her under en dansk Konge og Regjering! Spørger man da: Hvi er det mueligt, at den udtrykkelig erklærede Kongelige Villie om Indførelsen af det danske Sprog i Kirke, Skole og ved Rettergang i alle dansktalende Egne af Hertugdømmet Slesvig endnu ikke efter 25 Aars Forløb

er bleven iværksat, kan man ikke svare andet, end at efter al Sandsynlighed de saavel over- som underordnede, geistlige, som verdslige Slesvigske Embedsmænd ere Skyld deri. Stolende paa, at Forhalingen af denne saa længe ønskede og forjættede Forandring kun havde sin Grund deri, at vor herlige Konge ikke vidste derom, indgik der fra utallige af Landets Beboere til den Slesvigske Stænderforsamling Petitioner, om snarest muelig Afhjælpning af den Ulempe, at blive behandlet i et fremmed Sprog, og om Indførelsen af Modersmaalet i alle Forhandlinger, saavel geistlige som verdslige. Men Landets udvalgte Mænd svigtede vores retfærdige Haab, behandlede vor Petition med den øiensynligste Partiskhed, og istedetfor alvorligen at drøfte denne, antog de en lige modsat om Indførelsen af tyske Sprogtimer i de danske Skoler. De vil tilgive Hr. Prof., at jeg her fremlægger mine Anskuelser. — — — —

Som Grund for det Ønskelige af tyske Sprogtimer's Indførelse angiver Committeen den langt større Samfærdsel med de tydsktalende Naboer, end med Beboerne af Kongeriget. — — — — Men dette gjelder kun om enkelte store Gaardeiere, der som Stude- og Hestehandlere maaskee besøge de tydske, dog vel især Husums Markeder. Skulde det da være absolut nødvendigt, at den danske Landmand stedse skulde rette sig efter den plattydske Pranger, saa kunde jo hiine tage Privat-Underviisning i tydske Sprog, uden at det af denne Grund vilde være nødvendigt, at befale det som Læregjenstand i offentlige Almuesskoler. Som anden Grund anfører Committeen, at de fattigere Børn, der lære et Haandværk sædvanlig — for at bruge Proponentens Ord — anbringes i Hertugdømmets tydsktalende Nabostæder.

Hvad Manden mener med dette Udtryk er svært at fatte, man maa imidlertid antage, da Talen er om den danske Deel af Slesvig, han kalder Haderslev, Aabenraa, Tønder, Sønderborg og Flensborg tydsktalende Stæder; men hvad de fire første angaaer, da maa Enhver, der blot en eneste Gang besøgte dem, vist straks have overtydet sig om, at man der kommer hos Menigmand, og altsaa ogsaa hos Haandværkstanden langt bedre frem med Dansk end med Tydsk og i Flensborg forstaae de fleste Dansk. I Henseende til dem, der udskrives til det Militære — hvilket Proponenten og anfører — gjælder det samme; næsten alle fra vores Omegn henlægges desuden til Fredericia. Hermed er efter min Formening Unødvendigheden af den nævnte Proposition godtgjort, og kuns Skildringen af den Ulempe og Skade, sammes Iværksættelse vilde medføre, er for mig tilbage. Samme bestaaer tildels i den uforsvarlige Tidsspilde. Vel er af Committeen vore Skolers Tilstand skildret som meget glimrende — om den virkelig er det, overlader jeg til kyndigere og erfarerne Mænds Omdømme. Imidlertid var det vistnok godt, naar Tiden tillod det, at Børnene lærte at skrive deres Modersmaal nogenlunde rigtigt. Undervisning i fremmede Sprog kan kun være til nogenlunde Nytte, naar man tilgavns kan Modersmaalet. En væsentlig Skade som Indførelsen af tydske Sprogtimer vilde medføre, er den Ulighed som deraf fremgaaer for Kongerigets og Hertugdømmets danske Skoler. Vilde det ikke være, som om hele Hertugdømmets Nationalitet var tydsk, og vilde denne Forandring ikke mere fjerne Sønder- og Nørrejylland fra hinanden?? — Tilsidst maa endnu ikke forglemmes, at Undervisning i Tydsk, som efter Committeens Mening straks kunde be-

gynde, vilde afgive en herlig Grund imod Indførelsen af dansk Sprog ved alle Forhandlinger, som efter samme jo meget godt kan vente en halv Snes Aar, da alle Tydsk-sindede jo da fuldt og fast vilde paastaae, at Folket nu meget godt kunde forstaae Tydsk, skjøndt det da vilde forstaae ligesaa lidt deraf, som nu. At denne sidste Sætning er en Sandhed beviser vores heel tydske Borger-skoler, hvor de næsten allesammen jo læser skikkelig godt indenad i en tydsk Bog, men de færreste virkelig forstaaer hvad de læser, Fleertallet altsaa, som en Slags Papagøier fremstammer dem selv meest uforstaaelige Ord. Enhver Upartisk som kjender Tingene skal sande mine Ord. Jeg selv var henimod 9 Aar, da jeg endnu slet ikke kunde skjelne Begrebet af Ordene Sarg og Leichnam, men derimod meget godt kunde gjøre Forskjel paa en Ligkiste og et Liig. Hvormeget en saadan Indretning maa standse Underviisningen, da Børnene først skal lære det fremmede Sprog, før den egentlige Underviisning kan begynde, og hvor ønskelig Indførelsen af det danske Sprog ved Skole-Underviisningen ogsaa i de dansktalende Kjøbstæder, ligger klart for Dagen. Ligeledes er Underviisningen i dansk Sprog paa vores herværende saakaldte Latinskole vistnok heller ikke hvad den burde være, her hvor det dog saa let lod sig drive til nogen Fuldkommenhed; idetmindste var den danske Underviisning i de fire Aar, jeg indtil min Confirmation besøgte Latinskolen, meget ussel; men siden den Tid ere tolv Aar forløbne, og noget bedre er det vistnok bleven.

Gud give, Deres Forslag Hr. Professor til at hæve Dannersproget til sin naturlige Stilling, og med dette vort hele Folkeliv, maatte finde Gjenklang i ret mange danske

Hjerter! Gud give, at Regjeringen nu da endelig vilde begynde Sagen! der er ingen Grund til at tøve længere. Alting maa nu være modent til denne Forandring. Her i Haderslev vilde idetmindste slet intet være i Veien, enhver fordomsfri Mand maa finde og finder det naturligt, og skulde det Modsatte være enkelte Steder Tilfælde, da burde slig upatriotisk Tænkemaade kun behandles med fortjent Ringeagt. En skjønksom Efterslægt vil taknemmeligen erkjende Nutidens fornuftige Bestræbelser.

Endskjønndt alt er gjort, for at hæve det Tydske og kue vort danske Modersmaal, saa har det dog her i Byen, som det forekommer mig, begyndt at reise sig af sin dybe Fornedrelse. Saaledes f. E. oprettedes for sex Aar siden et dansk Lejebibliothek, som er nærved at gjøre det tydske Rangen stridig; blandt alle Klasser, selv de høieste, tæller det mange Læsere; alle danske Blade af nogen Betydenhed, saasom Fædrelandet, Kjøbenhavnsposten m. fl. holdes og søges begjerligt, især af de høiere Stænder. Langt overveiende er Antallet af danske Aviser, som læses her i Byen, saaledes 49 Eks. af Aarhus Stiftst. ligesaa mange af Hempels Fyenske Stiftsavis foruden andre. I Hr. Senebergs Bogtrykkeri trykkes næsten udelukkende danske Skrifter; iblandt andre har en meget dannet Degn i vor Egn, gjort sig meget fortjent ved gode Almueskrifter, hvoriblandt to Regnebøger for mindre og større Børn, foruden en Sædelære, en lille Fædrelandets Geografie og Historie, og flere, hvilke alle sammen finde en meget god Afsætning. Den danske Gudstjeneste saavel i den saakaldte Hospitalskirke, som i St. Severin Kirke besøges langt stærkere end den tydske i vores Hovedkirke, og det af Høie og Lave, ved flere Fæstiviteter, som Kongens Fødselsdag ere i Harmonie-

Selskabet blevne i denne Anledning forfattede danske Sange afsjungne.

Ja, sandelig, naar engang i alle danske Egne læres Dansk i alle Skoler, naar Folkets Lærere taler til Folket i Folkets Sprog, naar Rettergangen holdes paa dansk af dansktalende Embedsmænd, ja kort sagt, naar vores Fædreland er blevet, hvad det efter den strenge Ret og Billighed bør være, og den store Forskel mellem Slesvig og Holsteen fuldkommen er erkjendt (thi Slesvig er ligesaafuldt et dansk Hertugdøm, som Danmark er dansk Kongerige) da vil et kraftigere Liv vise sig og Almeenaanden opnaae en hidtil ukjendt Høide.

Naar Stænderne ikke ville høre og agte paa Folkets Raab, saa vil visselig Landets Fader; det være vor Trøst!

De vil tilgive Hr. Prof. . . . . mit lange Skriveri; men mit Hjærte trænger til, at meddele sig til en følende Mand der ganske forstaaer hvad jeg mener. O. s. v.“

Hvilken ægte Begeistring aander ikke dette Brev (og flere lignende fulgte efter) for den „hellige Sag“, saa kaldte den Salige altid dette Anliggende. — Ja, Din Stræben for den var reen og ædel! Du den Jævne, men for Din Stand saa dannede Haandværker, adles derved; thi der hører opofrende Kjærlighed til at stride for den danske Sprogsag; Gunst og Anseelse skaffer den ikke.

Chr. Paulsen.
